

HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 11 Issue 2, A Tribute to Prof. Dr. Mehmet Ali ÜNAL, April 2019

DOI Number 10.9737/hist.2019.741

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 02.04.2019 Kabul Tarihi: 29.04.2019

Atf Künyesi: Serkan Yazıcı- Sıla Şahin, “Osmanlı Devleti’nde Patent Uygulaması: Örneklerle İhtira Beratı Kanunu İncelemesi”, *History Studies*, 11/2, Nisan 2019, s. 815-825.

Osmanlı Devleti’nde Patent Uygulaması: Örneklerle İhtira Beratı Kanunu İncelemesi***

Patent Application in The Ottoman State: Analysis of İhtira Beratı Law With Samples

Doç. Dr. Serkan YAZICI – Sıla ŞAHİN

ORCID No: 0000-0002-1255-6933 / 0000-0001-5704-0749

Sakarya Üniversitesi

Volume 11
Issue 2
A tribute to
Prof. Dr.
Mehmet Ali
ÜNAL
April
2019

Öz: Teknik ilerlemelerin etkisiyle sanayileşme ve üretim çağının başlaması Dünya Devletleri gibi Osmanlı Devleti’ni de yeni buluşlar arayışına itmiştir. Devlete ve halka faydası olan icatların artmasını teşvik etmek amacıyla İhtira Beratı Kanunu’nu yürürlüğe koyan devlet bu sayede yeni bir keşif yapan mucidin hakkını kanunen güvence altına almıştır. Askeri, tıbbi, zirai pek çok alanda buluşlar yapan kişilere başvuruları incelenerek İhtira Beratı Kanunu’ndan faydalanma hakkı tanınmıştır. Fransız İhtira Beratı Kanunu’nun bir çevirisi olarak uygulamaya koyulan kanun, yapılan düzenlemeler ve ilaveler ile daha kapsamlı hale getirilmiştir. Osmanlı Devleti Dünya Devletlerinden bağımsız hareket etmemiş uluslararası antlaşmalara katılarak kanunun işlevselliğini arttırmıştır. Sadece Osmanlı Devleti vatandaşları değil yabancı uyruklu olanların da İhtira Beratı Kanunu’ndan gerekli şartları taşıdığı takdirde faydalanma hakkı mevcuttur. Osmanlı Devleti’nin son yüzyıllarında ortaya çıkan ve uygulamaya koyulan bu kanun Türkiye Cumhuriyeti’ne miras kalmış ve tabii bazı değişikliklerle sürdürülmüştür. İlk ortaya çıktığında İhtira Beratı Kanunu olarak adlandırılan kanun günümüzde ise Patent Kanunu olarak karşımıza çıkar.

Anahtar Kelimeler: Patent Kanunu, İhtira Beratı, İcat, Mucit, Sanayileşme

Abstract: Beginning of the age of industrialization and production under the influence of technical advances pushed the Ottoman Empire to seek new inventions like the world states. In order to encourage the increase of inventions that have benefited to the state and the public, the state which enacted the İhtira Beratı Law has legally secured the right of the inventor who made a new invention. The people who invented in a lots of areas such as military, medical and agriculture were given the right to benefit from İhtira Berat Law by examining their application. The law, which was put into practise as a translation of the French Law, has been made more comprehensive by regulations. The Ottoman Empire increased the functionality of the law by participating in international agreements that did not act independently from the world states. Not only the Ottoman, but also the foreigner have the right to benefit if they have the necessary conditions. This law, which enacted in the last centuries of the Ottoman Empire, in herited to the Republic of Turkey as one of the important steps. When the law first appeared it was called as “İhtira Berat Law”. But today we call it as “Patent Law”.

Keywords: Ottoman, Patent Law, İhtira Beratı Law, Invention, Inventor, Industrialization.

Giriş

“İhtira Beratı Kanunu” batıda Sanayi Devrimi’ne paralel olarak gelişen bilhassa sanayi tipi ticaret ürünlerinin buluş ve ürün geliştirmeye dayalı fikri mülkiyet haklarının korunmasını

amaçlayan patent uygulamasının Osmanlı Devleti'ndeki karşılığıdır.¹ XV. Yüzyılda İngiltere'de ve Venedik'te tekstil alanında geliştirilen bazı aletlere mucitlerinin belli bir süre icat haklarını koruyabilmeleri için imtiyazlar verilmiş, 1474'te yine Venedik'te bu konuda kanuni düzenlemeler yapılmıştı.² Ancak bazı kaynaklarda İngiltere'de XVII. yüzyılda kralın istediği kimselere ticari imtiyazlar vermesini engelleyen yasa içinde buluş sahiplerine imtiyaz verilmesini ayrı tutan "Act of Monopolies" bu alanda modern manada batıdaki ilk yasalaşma faaliyetleri arasında görülür. Diğer taraftan bu konuda sanayileşme ve liberalizm eksenli yoğun bir tartışma ve yasaların ortaya çıkışı tıpkı Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi Batıda da XIX. yüzyılda gerçekleşmişti.³ Osmanlı Devleti'nin endüstriyel gelişimi göz önünde bulundurulduğunda erken sayılabilecek bir tarihte İhtira Beratı Kanunu, 5 Temmuz 1844 tarihli Fransız İhtira Beratı Kanunu'nun çevirisi olarak Osmanlı Devleti'nde uygulanma sahası buldu.⁴

İhtira kelimesi anlam olarak buluş, berat ise Osmanlı Devleti'nde en dar kapsamıyla resmi belge olarak niteleyebileceğimiz bir tabirdir. İhtira Beratı, yeni bir buluş, icat veya daha önce ortaya çıkarılmamış her hangi bir ürün ya da ürün üzerinde yenilik meydana getirenlere kanunen imtiyaz hakkı sağlamak amacıyla bir belge verilmesi öngörülerek yürürlüğe konulan kanundur. Devlet açısından ise yeniliğe ve üretime teşvik amacı taşıyan bu kanun sanayileşmeyi tetikleyecek bir unsur olarak düşünülmüştür. Kanuna ve ortaya çıkış amacına göre bir ürün geliştirerek çeşitli haklara sahip olma durumu doğan kâşif veya mucit bu beratı almak için ürününü ortaya çıkarmak fikrini benimseyecek, bu durumda hem devletin hem de vatandaşın istifadesine sunularak gelişim sağlanacaktı. Bu beratı sahip olacak şahıs da kendi hakkını isterse kullanacak isterse başka bir şekilde tasarruf edebilecekti. Osmanlı Devleti taraf olduğu uluslar arası antlaşmalarla bu kanun vasıtası ile benelmilel bir patent sisteminin parçası oldu. Bu çerçevede ilk olarak 1883 yılında Uluslararası Paris Sözleşmesi'ne taraf olan Osmanlı Devleti, anlaşmanın tadil edildiği 1900 tarihli Brüksel, 1911 tarihli Washington sözleşmelerine de taraf oldu. Cumhuriyet yıllarında da 1925'te La Haye, 1934'te Londra, 1958 Lizbon, 1967 Stockholm sözleşmelerine taraf olundu.⁵

Tolga Akay, Osmanlı Devleti'nde İhtira Beratı Kanunu çıkmadan önce Batıdaki örneklerine benzer bir şekilde bazı ürünlerin mucidi adına tescili ve belli bir süre imal ve satışı için imtiyaz verildiğini aktarmaktadır. Buna göre Hüsamettin Efendi adlı bir şahıs bir tür tulumla geliştirmiştir ve kendisine on beş yıllık bir imtiyaz hakkı tanınmıştır.⁶ Patent kanununun Fransa'da ortaya çıktığı 1844'ten kısa bir süre sonra tercüme edilerek Osmanlı topraklarında kullanıldığı bir çok kaynakta zikredilmektedir. Bunlardan birinde kanunun erken uygulamaları tartışılmış, Osmanlı'nın kanunu yüzeysel bir şekilde ele aldığı ve patent uygulamasından beklenen endüstriyel faydanın sağlanamadığı sonucuna varılmıştı.⁷ Pratikte

¹ Yaşar Bülbül, Rahmi Deniz Özbay, "Sanayi Devrimi'nin Tartışmalı Bir kurumu Olarak Patent ve Osmanlı'da İhtira Beratı Kanunu", **Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 18, Sayı 1, 2010, s. 51.

² Tolga Akay, "Osmanlı Devleti'nde Patent Sisteminin Gelişimi", **Legal Fikri ve Sınayi Haklar Dergisi**, Cilt 11, Sayı 45, 2015, s. 23-56.

³ Nuşin Ayiter, "Milletlerarası İhtira Hukukunun Bugünkü Durumu ve İktisaden Geri Kalmış Ülkelerde İhtira Hukuku Problemleri", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 25, Sayı 3, 1968, s. 136-165.

⁴ Muzaffer Uyguner, *Tatbiki İhtira Beratı Hukuku*, Ankara, 1958, s.3

⁵ Ahmet Kala, **İhtira Beratı'ndan Patent'e, Alamet-i Farika'dan Markaya Türk Sınai Mülkiyet Hakları Tarihi**, Türk Patent Enstitüsü Yayınları No:1, Ankara 2008, s. 108.

⁶ Akay, "Osmanlı Devleti'nde Patent...", s. 33.

⁷ Bülbül, Özbay, "Sanayi Devrimi'nin Tartışmalı Bir kurumu Olarak Patent...", s. 52.

arzu edilen sonuçlar elde edilememiş ya da geç kalmış olsa da patent uygulamaları ile ilgili kanunlaştırma faaliyetinde dikkat çekici mesafelerin alındığı görülmektedir. 1881 yılında yayınlanan *Düstur*'un birinci cilt zeylinde kanun yer almıştı.⁸ *Düstur*'da yer alan bir başka bahis de patent uygulamasının vergilendirilme biçimi idi. Patent uygulamasının belirlenen iş kollarına göre nasıl vergilendirileceği “Meclis-i Umumi'nin İçtimanda Kanuniyeti Teklif Olunmak Üzere Patent Vergisi Hakkında Kararnamedir” başlığıyla yer adlı. Kararname 22 Haziran 1879 tarihinde kaleme alınmıştı, Ancak kanun müsveddesinin hazırlanması daha erken tarihteydi.⁹

Dünyadaki gelişmelerden bağımsız olarak Osmanlı Devleti adına bir buluşun kanunen korunmasının ilk örneği sayılan İhtira Beratı Kanunu ilk defa 15 Zilhicce 1290/3 Şubat 1874 tarihinde nizamname müsveddesi olarak Osmanlı arşiv belgeleri arasında yer aldı.¹⁰ Kanunun kabul ediliş tarihi¹¹ ise 11 Rebiülevvel 1297/23 Mart 1880'dir.¹² Bu kanundan önce “Alamet'i Farika Nizamnâmesi” olarak adlandırılan marka hakkının korunmasına yönelik yürürlüğe girmiş olan uygulama da mevcuttur.¹³

Günümüz şartlarına cevap vermekten uzak olan ve bu güne kadar birçok değişikliğe uğrayarak gerek milli gerekse uluslararası antlaşmalar ile maddelerinde tadilat yapılan İhtira Beratı Kanunu'nun ilk uygulanış dönemi ile ilgili olarak bu çalışmada şu soruların cevapları aranmıştır: Osmanlı Devleti'nin hukuki altyapısı içinde ne gibi hükümler taşımaktadır, uygulama sahası nelerdir, kimlere verilebilir ya da hangi ürünlere verilir? Kanunun ilk uygulama evresinde ne gibi durumlarla karşılaşmıştır? Bu çalışmada yukarıda sıralanan sorular arşiv belgeleri ve bazı akademik çalışmalar ışığında yanıtlanmaya çalışılmıştır. Arşiv kaynaklarında karşılaşılan belgeler, İhtira Beratı ile ilgili başvuru belgeleri, kanun değişikliği çalışmaları, yabancı devletler ile kanun hakkında yazışmalar gibi üst başlıklarda incelenebilecek türdedir. Bu makalede kanunun ilk haliyle ne gibi şartları ihtiva ettiği ve dönemin teknolojisine uygun olarak ne gibi icatlar yapıldığı ve bunlarla ilgili yapılan başvurular örneklendirilmeye çalışılmıştır.

İhtira Beratı adı verilen belgeyi almak doğal olarak buluş sahibi açısından bir prosedürü yerine getirmeyi gerekli kılıyordu. Bu işlem silsilesi ya da Berat hakkının başlangıcı; müracaat için gerekli olan dilekçe, tarifname, mürekkep ile çizilmiş resim ve başvuru esnasında ödenmesi gereken harç gibi prosedürlerle başlardı. İhtira sahibi, arşiv kaynaklarında “muhteri” olarak tanımlanmış ve berata hak kazanmak için müracaat etme prensibi kabul edilmiştir. Muhteri bir kişi olabileceği gibi birden fazla kişinin de ortak hareket ederek berat talep edebilmeleri ve alabilmeleri kanuna göre uygun görülmüştür. Berat bir gruba yahut şirkete de gerekli şartları taşıdığı takdirde verilebilir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan orijinal İhtira Beratı Kanunu 50 maddeden oluşmaktadır ve oldukça kapsamlıdır.¹⁴ Bir buluşun “ihtira” yani “buluş” olarak addedilebilmesi için kanunun 2. maddesinden de

⁸ *Düstur*, Cilt 1, Birinci Zeyl, İstanbul 1298/1881, s. 74.

⁹ *Düstur*, Cilt 4, İstanbul 1299/1882, s. 392.

¹⁰ BOA.A.DVN.MKL. 11/ 24.

¹¹ Kanunun kabul ediliş tarihi bir çok kaynakta 23 Mart 1879 olarak zikr edilmektedir. Bu tarihin zikredildiği *Düstur* esas alındığında hicri 11 Rebiülahir 1297 tarihinin miladi takvimdeki karşılığı 23 Mart 1880'dir. *Düstur*, Cilt 1, Birinci Zeyl, İstanbul 1298/1881, s. 84.

¹² BOA.HR.HMŞ.İŞO. 183/8. İhtira Beratı Kanunu, Osmanlı Devleti'nin ticari diplomatik ilişkilerinin İngiltere gibi üst seviyede olduğu ülkelere de gönderilmişti. Elli maddelik İhtira Beratı Kanunu (Loi de Brevetd'Invention) için hazırlanan Türkçe-Fransızca kitapçık İngiliz Milli Arşivi kataloglarında görülebilir. FO. 78/4741.

¹³ BOA.A.DVN.MKL. 86/53.

¹⁴ BOA.HR.HMŞ.İŞO. 183/8.

anlaşılabileceği üzere daha önce uygulama sahası bulmamış bir yenilik sunması ve bu buluştan sanayi ortamında istifade edilebilmesi gerekmektedir.¹⁵

İlk olarak müracaat edilirken dilekçe koşullarına uygunluk şartı aranmaktadır ve bu şartları yerine getirenlerin başvuruları kabul edilir. Kanunun 5. ve 6. maddelerinde bu konu belirtilerek başvuru dilekçesinin icat edilen şeyi açıkça içermesi ve tarifnamesi içinde de mürekkep ile çizilmiş bir resminin bulunması gerekmektedir. Bu şartları taşımayan dilekçelerin reddedileceği kanunda oldukça açık bir dille anlatılmıştır. Eğer dilekçede bir eksiklik var ise başvuruyu yapan kişiye bildirilir ve bu durumun düzeltilmesi, eksikliklerin ikmal edilmesi için kendisine üç ay mühlet verilir, bu müddet süresince eksiklikleri tamamlanmayan başvuruların kayıtları silinirdi. 8. maddeye göre İhtira Beratı hakkı bu belgelerin teslim tarihinden itibaren başlar muhterinin tanımlanmış hakları da böylelikle başlamış olurdu. Birkaç örnek vermek gerekirse; Ali Rıza Efendi adındaki bir şahsa, icat ettiği su makinesi için sunduğu dilekçeye resim koyulmadığının farkedilmesi üzerine eğer bu resmi derhal göndermezse başvurusunun düşürüleceği bildirilmiştir.¹⁶ Bir başka örnekte bu uyarının yapıldığı ve eksikliğin ikmal edildiği anlaşılmaktadır. Buna göre “Denizin derinliklerindeki maddeleri keşfetmeye yarayan bir alet” için Mehmet ve Cemil Efendiler tarafından dilekçe içinde yer almayan tarifname ve resmi sonradan gönderilmiştir.¹⁷ 6. maddeye göre başvuru belgeleri üzerinde hiçbir silme veya karalama işareti bulunamazdı. Bunun yanı sıra başvuru sahipleri iki Osmanlı altını olarak kabul edilmiş bir harç ödemeliydi, aksi halde başvuru dikkate alınmazdı.¹⁸

Bilhassa orijinallik ve yenilik noktasında koşulları sağlamayan ürünlerin İhtira Beratı Kanunu kapsamının dışında kaldığı pek çok örnek vakada görülmektedir. Örneğin; yeni bir matbaa harfi icat ettiğine dair berat almak isteyen ve İzmir’de ikamet eden Mümtaz Efendi adında bir zatın bu talebi icattan sayılmamış ve berat talebi reddedilmiştir. Belgeden anlaşıldığı kadarıyla Mümtaz Efendi’nin harfleri mevcutlardan yeterince farklı bulunmamış ve sanayi açısından da sürdürülebilir bir fayda sunduğu noktasında ilgili kurulları ikna edememişti.¹⁹

İhtira Beratı Kanunu’nun 3. maddesinde kanun kapsamı dışında görülen bazı ürün ve sektörlerden söz edilmişti. Buna göre:

“Evvla terkibât-ı saydalâniyeyeve her nev’-i edviye ve mu’âlece ve sâniyen umûr-ı maliyeye ve muâmelât-ı sarrâfiyyeye dâir lâyihalar için berât itâsı câiz olamaz.”

Hükümü basitçe sadeleştirilecek olursa açıkça öncelikle eczacılığa ve tedavilere dair, ikinci olarak maliyeye ve kuyumculuğa dair buluşlar için ihtira beratı verilmesi uygun görülmemiştir.²⁰ İlaç ve benzeri kimyevi bir ürün ile ilgili berat talebinin geri çevirildiğini gösterir bir yazışma 27 Temmuz 1897’de Sadaret Mektubi Kalemî ile Ticaret ve Nafia Nezareti arasında cereyan etmişti:

“Paris’te mukim Ojen Hermit ve Paterson de Koper tarafından lağımın tathir ve def’i taaffünü için ihtira olunan usulün terkibat-ı saydalâniyeden olduğuna ve bunun için talep edilen beratın verilemeyeceğine dair iş’âr-ı hayr-ı devletleri mucebincebkb eden tebligata cevaben bazı ifade ve izahatı ve talep olunan beratın itası iltimasını havi Fransa sefaretinden hariciye nezaret-i celilesine ita olunan tahririn tercümesi nezaret-i

¹⁵BOA.HR.HMŞ.İŞO. 183/8.

¹⁶BOA.BEO. 450/33710.

¹⁷BOA.Y.MTV. 13/38.

¹⁸BOA.HR.HMŞ.İŞO. 183/8.

¹⁹BOA.MF.MKT. 1174/82.

²⁰BOA.HR.HMŞ.İŞO. 183/8.

*müşarünlileyhanın 18 Safer sene 315 tarihli ve 1690 numrolu tezkiresi ve merbutatı ile beraber leffen devletlerine tesyar kılınmış olmağla...*²¹

Ancak ilerleyen kısımlarda görüleceği üzere kuş palazı hastalığına çare olarak bir ilaca berat verildiği ve uygulaması için imkânlar arandığına dair örnekler de mevcuttu. Kimi zaman yapılan bir buluşa İhtira Beratı verilmesi de uygulama alanında gerekli desteğin verildiği de görülür. 1894 yılında koleraya karşı “bir nev’i hap ve yağ ihtira eylediğinden bahisle” Darbhane-i Amire’de Kavâim-i Nakdiyye Evrak Müdürü Sâbık Ahmed Şefik Efendi tarafından yapılan başvuru sonunda kendisine hastalığın görüldüğü yerlere giderek yanında üç mütehassis hekim ile ilacının hastalığa çare olup olmadığını tecrübe edebilmesi için izin verilmişti.²²

Bunların yanında kanun içerisinde bahsi geçmeyen, başvuru yapılan dilekçelerden hareketle sonucuna karar verilen ve ihtira beratı almaya hak kazansa dahi tatbikat açısından Osmanlı Devleti’nin izin vermediği buluşlar da mevcuttur. Örneğin; Osmanlı topraklarında kullanımı başlamadığı için elektrik tertiplerine dair yapılmış olan icatlara berat verilmesi konusunda tereddütler yaşanmıştı. Bu tür ürünlerin kullanımı yasaklanmış ancak icadı yapan kişilerin haklarının daha sonra gasp edilmemesi için hukuki bir garanti amacıyla berat verilmesi kararlaştırılmıştır. Ancak kanunun ilk uygulama evresinde berat verilmesi uygun bulunmayan veya berat verilip de uygulaması yasaklanan bu icatların ilerleyen yıllar içerisinde elektrik kullanımının yaygınlaşması gibi hallerde, konu ile ilgili bazı uluslararası antlaşmaların yapılmasına bağlı olarak ve kanunda yapılan düzenlemeler ile öncekilerden farklı uygulamalar ortaya çıkmıştı.²³

Kanun, müracaatın incelenmesi hususunu da düzenlemişti. Başvurunun şekil şartlarının yine kanunla belirlenmiş olmasına rağmen uygulama sahasında bazı usulsüzlükler göze çarpıyordu. Başvuru koşullarını tam sağlayanların yanı sıra bazı örneklerde yalnızca dilekçe içeriğindeki bilgilere bakılıp ön değerlendirme yapılmadan başvurular onaylanmıştı. Bu gibi durumlarda ürünün sanayi uygulanabilir olup olmadığı, yeni bir buluş olması vesaire gibi şartlar daha sonra incelenerek berat verilmesi veya yine sadece dilekçeden yola çıkarak verilmemesi kararlaştırılmıştı.²⁴

Belge olarak verilecek beratın şekli de kanunda tanımlanmıştı. Beratlar Tuğra-i Osmani ve Ticaret ve Sanayi Nezareti mührü taşır, başvurunun uygunluğunu belirtir, ekinde ürün ile ilgili belgeler yer alırdı. Bu hüküm 13. maddede şöyle ifade edilmişti:

*“İhtirâ’ berâtı bâlâsı tuğra-yı hümayun ile müzeyyin ve zeyli Ticaret ve Ziraat Nezaretinin mühr-ü mahsusası ile musaddak olmak üzere muhteri’n istidâsı hükm-ü kanuna muvafık bulunduğunu hâvi verilecek bir varaka ve resmîyedir ve altıncı maddede zikr olunan ta’rifnâme ve resimlerin suret-i musaddakaları berâtlara rabt olunur.”*²⁵

Bu kanun maddesi, tarifname ve resimlerin dilekçeye eklenmesini, Tuğra-yı Hümayun ile ve ilgili nezaretin mührü ile şeklen onaylanarak kabul edilmesini bu şekilde düzenliyordu. Dilekçenin içeriğine istenilen berat müddeti de belirtilmeliydi. Müddet konusu ise 4. maddede yer almaktadır. Berat müddeti beş, on ve on beş sene olarak belirlenmişti. Kaç seneliğine istenildiği başvuru esnasında bildirilmek durumundadır. Başvuru yapan kişi kendi tasarrufunda bu süreyi belirleyebilir. Bu sürelerin değiştirilmesi 19. maddede yazıldığı üzere ancak resmi

²¹BOA.BEO 984/73761 (1-1)

²²BOA.Y.A.HUS 313/110 (1-1)

²³BOA.BEO. 1555/116610.

²⁴BOA.BEO. 127/9521.

²⁵BOA.HR.HMŞ.İŞO. 183/8.

müracaat yolu ile mümkün olabilir. 4. maddeden ise berat müddetine göre alınan harçlara istinaden beş senelik için on, on senelik için yirmi, on beş senelik için ise otuz Osmanlı altını alınacağı anlaşılmaktadır. Aynı maddenin devamında ise “...ve bu resimler berâtların müddetlerine taksim olunarak seneviyyesine isâbet eden ikişer altın her sene ibtidâsında ve birinci sene taksiti berâtın hîn-i itâsında peşin ahz olunur. Taksit hulûlünde iş bu resmi te'diye etmeyen adem hak berâtından sâkıt olur” bilgisi verilerek belirlenen harçların senelik bölündüğü ve ilk taksitinin başvuru anında alınacağı açıklanmıştır. Taksitlerini geciktirenlerin veya ödemeyenlerin ise berat haklarının düşeceği kanunen kesinlik arz etmektedir.²⁶ 1887 yılında bahsedilen harç ücretine zam yapılmasına, yeni zamdan önce başvuru yapanların ilk ödeme planları dahilinde taksitlerine devam etmelerine karar verildi. Bu tarife değişikliğinden sonra başvuru yapanlar zamdan etkilenecekti.²⁷

Berat çeşitli hallerde iptal edilebilirdi. İhtira beratı sahip olmaya hak kazanan kişi, gerekli şartları sürdürmediği takdirde berat hakkı elinden alınırdı ve bu durum kanunun 4. , 36. ve 37. maddelerinde belirtilmişti. Bu maddelere göre; yukarıda ihtira yani buluş sayılması için gerekli şartlar altında söz edildiği üzere öncelikle başvurusu yapılan mamulün yeni bir icat olmadığı anlaşılırsa, yine bahsettiğimiz toprak mahsulleri, eczacılık ürünleri, maliyeye dair buluşlar kapsamında görülürse berat iptal edilir. Buna dair bir örneğe göre yağ imal edip bundan üretilen gıda maddeleri için berat talep edilmesi sonucu talep geri çevrilmiştir. Amerikan vatandaşı olan Jakob Emanuel adlı şahsın başvurusu çeşitli nezaretlerin yazışmaları sonucunda bir yıl tecrübe şartı da belirtilerek kabul görmemiş ve berat verilmemiştir.²⁸

Sanayiye faydalı olacağı dilekçede belirtilerek berat almaya hak kazanan kişinin icadı gerekli tahkikat yapıldıktan sonra fayda sağlanamayacağı anlaşılırsa da berat hakkı düşerdi. Bu şekilde beratı iptal edilen buluşlara arşiv belgelerinde sıkça rastlanmaktadır. Örneğin; derin kuyulardan su çıkarmak için icat ettiği bir makineden dolayı berat talebinde bulunan zamanın Musul Maarif Müdürü Resül Mesti Efendi adındaki şahsın ilk başta kabul gören talebi gerekli tecrübeler sağlandıktan sonra Ticaret ve Nafia Nezareti, Zabtiye Nezareti ve Bahriye Nezareti arasında yapılan yazışmaların ardından icat olunan makineden herhangi bir fayda sağlanmadığının anlaşılmasından sonra düşürülmüştü.²⁹ Adı geçen şahsın itiraz etmesi de durumu değiştirmemiş son olarak 12 Şevval 1317/13 Şubat 1900 tarihli Bahriye Nezareti'ne ait bir bildiri ile faydasız olduğu kararı kesinleşmişti.³⁰ İhtira Beratı talebinin geri çevrildiği diğer bir örnek vakada ekmeğin bayatlaması ve bu durumun anlaşılması için makine icat eden Almanya vatandaşı Gustav adlı kişinin müracaatı ile ilgiliydi. Numune olarak gönderdiği ekmeğin Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane tarafından incelenmesi ve tecrübe edilmesi sonucunda ekmeğin bahsedilen özellikleri taşımadığı, buğday değil çavdar unundan yapıldığı ve nakliyat sırasında bazı kusurların oluştuğu anlaşılmıştı. Ayrıca diğer ekmeklerden ayırt edici bir özelliğinin bulunmadığı belirtilerek berat verilmekten çekinilmiş ve bu durum Ticaret ve Nafia Nezareti ile Almanya Konsolosluğu arasında geçen yazışmaların ardından son olarak Şuray-ı Devlet tarafından verilen karar ile kesinlik kazanarak berat talebi onaylanmamıştı.³¹

36. Maddede;“emniyet-i umûmiyyeyi ve nizâm-ı memleketi muhill ve adâb ve ahlâka ve kavanîn-i mevzuaya muhalif bulunan” diye belirtilerek toplumun huzuruna, ahlakına kanunlara aykırı buluşların berat iptaline sebep olacağı açıklanmıştır. Yukarıda bahsedilen elektrik

²⁶BOA.ŞD. 1267/1.

²⁷BOA.ŞD. 1181/27.

²⁸BOA.BEO. 2716/203655.

²⁹BOA.BEO. 101/7575.

³⁰BOA.BEO. 1440/107944.

³¹BOA.ŞD. 1224/76.

tertiplerine dair başvurular bu duruma ilk örnek olarak verilebilir. Osmanlı Devleti içerisinde uygulamaya konulmadığı için berat verilecek kişilerin ürünlerini kesinlikle piyasaya sürmemeleri aksi takdirde beratlarının iptal edileceği belirtilmiştir.³²

Bunun dışında dilekçeye eklenen tarifnamenin yeterli görülmemesi, yıllık taksitin ödenmemiş olması ve berat verildikten sonra iki yıl içinde icraata koyulmayan buluşların da iptal edildiğini görmekteyiz. Mesela; Bağdat dâhilindeki Cezire kazası Mal müdürü Ali Rıza Efendi isimli kişinin icat ettiği bir çeşit su makinesi için verdiği dilekçe içerisinde makineye dair yeterli resim ve tarifnamenin bulunmadığı kendisine Nafia Nezareti tarafından gönderilen yazı ile; “Devlet hazinesinden muhavvel üzerine eşhasa harcırah ve verilmeyeceğinden iş’âr-ı sâbıkvechle makinenin resmini göndermediği halde istidanun hükümsüz bırakılması...” bilgisi verilerek kanun gereğince icadın daha anlaşılır olması için resmi istenmiş aksi halde talebin hükümsüz sayılacağı belirtilmiştir.³³

Bunun dışında İstanbul’da ütü imali için ihtira beratı verilen Nest ve Herşer Kumpanyası’nın iki yıl müddet hakkı dolduğu ve imalata başlamaması nedeniyle beratın hükümsüz bırakıldığı Hariciye Nezareti’ne bildirilmiştir.³⁴ Bu gibi sebeplerden kanun gereğince bazen yapılan incelemeye bağlı olarak bazen de mahkeme kararı ile teyit edilerek berat iptali gerçekleştirilebilirdi.

İhtira Beratı Kanunu ile berata sahip olan kişilerin hakları da tanımlanmıştı. Kanunun 1. Maddesi’ne göre “*Hiref vesanâyî’edâir her nev’ ihtirâ’ât ve keşfiyât ve islâhât dan istifâde hakkı mevcûd ve kâşif ve muslihlereâiddir*” yazısından anlaşıldığı üzere mucit ve kaşifler devlet tarafından verilen berat hakkına sahip olacaktı. Başka şahısların tecavüzünü önleme gayesi taşıyan bu durum ile hakka sahip olan kişi dışında her hangi bir kişi o icat hakkında berat elde edemez veya piyasaya izinsiz süremezdi. Ancak devlet onayı veya isteği ile mucit veya kâşifin izni olmadan kullanılması zorunlu ürünlerde karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki; 6 Eylül 1893 tarihli bir belgede Osmanlı Devleti ahalisinden ‘Mişel’ adlı bir kişinin icat ettiği ve tartma işlemi esnasında daha pratik olduğu düşünülen teraziyi esnafın kullanmaya mecbur olduğu Nafia Nezareti tarafından belirtilmiştir. Kanunun amacına uygun olarak ürünün halka hizmet, kolaylık ve muayyen bir sahada gelişim sağladığına değinilerek, bu terazilerin daha kullanışlı olduğubuna göre mecburiyet göz önünde bulundurularak kullanımına izin verilmesi öngörülmüştü.³⁵ Başka bir örnekte ise geliştirilen ürünün kullanımının berat sahibi dışında genel kullanım için zorunlu tutulması dikkat çekmektedir. Buna göre kayık ve sandallarda kaza esnasında içindeki kişilerin hayatını koruması amacıyla icat ettiği bir ürün için berat hakkı kazanan Mahmut Nedim Efendi’nin bu icadının kullanımına bütün sandal esnafı mecbur tutuldu. Buradan da anlaşılacağı üzere insan hayatının korunması ve kamusal fayda hallerinde devlet iradesinin kullanması İhtira Beratı konusunda da mevcuttu.³⁶

Berat hakkına sahip olmaktan başka manevi bir hak olan madalya verilerek ödüllendirme de söz konusudur. 14. Maddeye göre;

“Tebaa-i devlet-i âliyye ve ecnebiyyeden devlet ve memleketçe nâfi’ şeyler ihtirâ’ edenler derece-i ihtirâ’ına göre mükafât olmak üzere ihdâs olunacak altın ve sim ve bakırdan ma’ mûl madalyalar ile taltif olunacaklar ve verilen madalyanın resmini

³²BOA.DH.MKT. 2240/134.

³³BOA.BEO. 450/33710.

³⁴BOA.HR.HMŞ.İŞO. 183/8.

³⁵BOA.BEO. 273/20412

³⁶BOA.ŞD. 713/4.

ihtirâ-gerdesi olan eşyadaki markası mahalline vaz' eylemeğe muhteri'ler mecbur olacaktır."

Kanununun 14. maddesinden anlaşılacağı üzere madalya almak ve eşya üzerine bu resmi koyabilmek de mucit ve kâşife manevi yönden sağlanan bir motivasyondur. Bu madalyaların ürünün değerini artırdığı tahmin edilebilir; zira ihtira beratı verilen herkese bu madalyalardan verilmediği açıktır. Yine aynı maddeye göre madalyalar, icat edilen ürünün fayda derecesine göre altın, gümüş ve bakır olarak sınıflandırılmıştır. Dikkat çekici husus ise madalya verilenlerin bunu ürünün markası üzerinde göstermek mecburiyetiydi.³⁷ Selanik'te yaşayan elektrikçi Yosef Efendi adındaki şahsa "Harik Muhbiri" yani yangın habercisi olarak icat ettiği aletten dolayı ihtira beratı ve buna ilaveten gümüş madalya verilmiştir.³⁸ Bunun dışında Mekteb-i Tıbbiye'den mezun olan Süleyman Efendi isimli kişiye de "hitan aleti" yani erkek çocuklarının sünnet edilmesi esnasında kullanılan bir alet icat ettiği için ihtira beratı verilmiş bir de fonograf olarak adlandırılan gramofon cihazındaki ses ayarına dair düzeltme işlemi yapmış olduğu için Ticaret ve Nafia Nezareti tarafından kendisine bakır madalya verilmesi uygun görülmüştü.³⁹

Berat alınan ürünün işletme hakkının devredilmesi de mümkündür. İhtira Beratı sahibi kimse bu yolla fikri haklarını değil işletme hakkını devreder, ürün sanayi sahasında başkalarının işletilebilir ve bu devir hakkını istediğinde geri alma hakkına da sahiptir.⁴⁰ Bu devir işlemine bağlı olarak işletme hakkını devreden ve devralan şahıs ve kurumların hakları devlet güvencesindedir. Bu durum kanununun 26. maddesinde belirtilmiştir:

*"Bir muhteri'ninberâtınıstihşâl eylediği şeyin aded-i muayyeni müddet-i muayyene zarfında i'mâl etmek üzere âhir kimse ile mukâvele ederek hak-ı ihtirâ'nın bir kısmını terk ve ferâğ edebilmesi câizdir. Sahib-i berâtınmuhteri'âtı tehlikeli bir şey olduğu halde isti'mâlından dolayı kendisi taht-ı kefâlet ve nezâret-i hükümette bulundurulacağı gibi o misillümuhteri'âtı satın alan kimse dahi hükümetçe kefâlet ve nezâret altında bulundurulacaktır."*⁴¹

Bir ürünün patent hakları bir başka ülkede de alınmış olabilir. Eğer bir kişi daha önce başka bir devlette bir berat hakkı kazanmış ve aynı beratı Osmanlı Devleti'nde de sahip olmak isterse her ne zaman başvurursa başvursun beratı ilk aldığı devlette bitiş süresi ne zaman ise Osmanlı Devleti'ndede aynı zamana tekabül etmek durumundadır. Kanununun 35. maddesi sadece bu hususa ayrılarak şöyle denilmiştir:

"Memalik-i ecnebiyyedeihtirâ' berâtı alanlar ihtirâ-gerdeleri hakkında memalik-i Osmaniyyede dahi berât alabilirler. Fakat berâtlarının müddeti âhir memlekette almış bulunduğu berâtlar müddetinden noksaniyle hitâm bulmak meşruttur."

Buradan da anlaşılacağı üzere İhtira Beratı uygulaması uluslararası patent uygulama sistemlerinden bağımsız olmadığı gibi yurtdışında ortaya çıkan hakları da meşru saymaktadır.⁴² Yangın söndürme aleti icat eden bir Alman vatandaşının (Makis İbrahart) Osmanlı Devleti'nde de berat hakkına sahip olmak üzere yaptığı başvuru buna örnek olabilir. Bu talep, Hariciye Nezareti başta olmak üzere Dahiliye ve Nafia Nezaretleri arasındaki yazışmalardan sonra adı geçen şahsın kendi ülkesinde ne gibi muamele gördüğü sorulduktan sonra berat verilebileceği

³⁷BOA.HR.HMŞ.İŞO. 183/8.

³⁸BOA.BEO. 2298/172336.

³⁹BOA.Y.A.RES. 112/38.

⁴⁰BOA.BEO. 4651/348784.

⁴¹BOA.HR.HMŞ.İŞO. 183/8.

⁴²BOA.HR.HMŞ.İŞO. 183/8.

kararıyla neticelenmişti.⁴³ Bükreş'te yaşayan birinin (Albert Şafer) İhtira Beratı almak için Osmanlı Devleti'nde ne gibi bir muamele izlenebileceği konusunda bilgi talebinde bulunması üzerine⁴⁴Ticaret ve Nafia Nezareti tarafından kendisine cevap olarak kanundaki ilgili hükümler aktarılmıştı.⁴⁵

Devir hakkı her ihtira beratı sahibi olan kişinin sahip olduğu bir hak olmakla birlikte şahıs öldüğü takdirde ise miras yolu ile de devredilebilirdi. Ancak bazı istisnai durumlar söz konusudur. Millet müdafaasına ve milli müdaafaya dair sanayinin korunmasında önemli addedilen icatlar için devlet, satın alma yoluyla el koyma hakkına sahipti.⁴⁶ Genel hatlarıyla askeri icatlar olarak karakterize edebileceğimiz buluşlar için özel bir madde hazırlanmış ve bu gibi buluşlar için dilekçeye ikinci bir numune, resim ve tarifname konulması kanunla istenmişti. 12. maddeye göre;

“Âlât-ı mühimmât-ı harbiyeden devletin berri ve bahri kuvvet ve metanetine hizmet edecek ihtirâ'at evvel emirde muhteri'lerinin istidânâmeleriyle beraber tophane ve bahriye dairelerine irsâl olunub bunlardan devletçe fevâid ve muhassenâtı ind-ü'l-tecrübe tebeyyün edenler için ihtirâ' berâtı itâ ettirilir ve derece-i nef'ine göre muhteri' ile bil-mukâvele ihtirâ' eylediği şey idâre-i mahsusası tarafından satın alınabilir ve on dördüncü madde mucibince madalya dahi verilir ve menâfi' ve fevâidi görülmeyenler red olunur.”

Maddeden de anlaşılacağı üzere bu gibi icatlar gerekli evraklarla müdafa ile ilgili birimlere gönderilerek incelenir hatta faydası görülenler var ise yukarıda da bahsettiğimiz üzere madalya dahi verilebilir. Ancak tecrübe edilmesi sonucu hiçbir fayda sağlanamamış ise dilekçe ret edilirdi.⁴⁷

İhtira beratı başvurusunun yapılacağı makam ve onay işlemi de kanunda izah edilen konular arasındadır. Kanunun 5. maddesinde gerekli evrakların eklendiği dilekçenin başkentte Ticaret ve Ziraat Nezareti'ne, taşrada ise valiliğe gönderilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ancak taşrada ikamet edenler de Ticaret ve Ziraat Nezareti'ne başvuru yapılabilirlerdi. İhtira Beratı Kanunu'na dair Osmanlı Arşivi belgelerinin önemli bir kısmı Ticaret ve Ziraat Nezareti'nin başlıca başvuru mercii olduğunu göstermektedir. Ancak bunun dışında Şuray-ı Devlet ile Ticaret ve Ziraat Nezareti arasında ciddi miktarda yazışmaya rastlamak mümkündür.⁴⁸ Belgelerde buluşun ilgilendirdiği nezarete yazılan tezkireler ve nezaretler arasında yapılan bilgi alışverişi de gözlenmektedir. Konu ile ilgili incelenen yazışmalarda karşımıza çıkan kurum ve nezaretlerden bir kaç Orman ve Maadin Nezareti, Dahiliye Nezareti, Hariciye Nezareti, Mektubi Kalem, Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nezareti, Maarif Nezareti, Zabtiye Nezareti'dir.⁴⁹ Bunların dışında yabancı devletlerden yapılan başvurularda Tercüme Odası'nında devreye girdiği diğer nezaretler ile yazışmalar sonucu belgenin hülasasını gerekli nezarete çevirerek gönderdiği anlaşılmaktadır.⁵⁰ Bazı durumlarda ise birden fazla nezaret devreye girmekte olduğu ve karşılıklı iletişim halinde bir buluş hakkında inceleme yapıldığı görülmektedir. Örneğin;günümüzde difteri olarak bilinen o zamanın adlandırılması ile kuşpalazı hastalığına

⁴³BOA.BEO. 2506/187893.

⁴⁴BOA.DH.MKT. 2234/103.

⁴⁵BOA.DH.MKT. 2259/79.

⁴⁶BOA.BEO. 4258/319293.

⁴⁷BOA.HR.HMŞ.İŞO. 183/8.

⁴⁸BOA.BEO. 849/63646.

⁴⁹BOA.A.MKT.MHM. 499/19; BOA.BEO. 1440/107944; BOA.BEO. 737/50370; BOA.BEO. 763/57180; BOA.BEO.422/3165; BOA.BEO. 1888/141584.

⁵⁰BOA.HR.İD. 2004/48.

karşı bir ilaç keşfettiği için ihtira beratı almaya hak kazanan bir şahsın (Doktor Ro) bu buluşu için bir de hastane yapılmasına karar verilmişti. Bu hastanenin yapımı, ilacın tecrübesi ve masrafların karşılanması hakkında çeşitli daireler arasında yazışmalar yapılmıştı.⁵¹ Nihayetinde ilk mercii Ticaret ve Nafia Nezareti olsa da icat ile alakalı her daireye İhtira Beratı başvurularında gerekli hallerde başvuru yapıldığı anlaşılmaktadır. İhtilafı durumlarda ise son karar merci mahkemelerdir. Bu, kanunun 40. maddesinde görülmektedir.⁵² Lübnan'da ikamet eden Selim Haddad Efendi isimli şahsın icat ettiği yazı makinesine berat almak için başvurması sonucu bu yazı makinesinin her türlü harfi basması ve İslami yazıları da basabilecek durumda olmasından dolayı berat verilmekte tereddüt edilerek makinenin sanayi mektebi tarafından incelenmesine karar verilmiştir. Dahiliye Nezareti ve Nafia Nezareti arasında geçen yazışmalar sonucunda durumun kesin sonuca bağlanamadığı ve bu ihtilafı durum giderilene kadar makinenin sanayi mektebinde durmasına ve sahibine iade edilmemesine karar verilmişti.⁵³

Sonuç

İlk hali ve ilk uygulamaları örneklerle incelenen İhtira Beratı Kanunu'nun aslında dönemin şartları ve uluslararası gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda çok da geç olmayan bir zaman diliminde patent kanunu olarak Osmanlı Devleti'nde yürürlüğe girdiği görülmektedir. Kapsam bakımından oldukça geniş olan bu kanun ile ilgili arşiv belgeleri genel hatlarıyla başvuru dilekçeleri, kanuna dair düzenlemeler, yurtdışı ile yapılan temaslar şeklinde sınıflandırılabilir. Sanayi Devrimi ile değişen dünya düzenine ayak uydurmaya çalışan Osmanlı Devleti yeni icatların ortaya çıkmasına teşvik amacını taşıyan bu kanunu yürürlüğe koyarak hem devlet açısından hem de icat yapan şahıslar açısından fayda sayılabileceğine inanmıştı. Kanun, dönemin koşulları içinde yeterli gözüke de zaman içerisinde ortaya çıkan bazı durumları karşılamadığı yapılan başvurulardan ve yazışmalardan anlaşılmaktadır. Zaman içerisinde ilaveler ve yeni kararlar alınarak kanun içerisinde belirtilmeyen ya da bahsedilmeyen durumlar içtihatlarla çözüme kavuşturulmaya ve yeni ihtiyaçlara cevap vermeye çalışılmıştır. İcat yapan kişinin yaptığı buluşa dair fikri mülkiyet haklarına yönelik tehditleri önlemek ve hakkını koruma altına almak amacı taşıyan kanun ile mucitlerin hukuken korunması birinci öncelikti.

İncelenen örnek olaylardan varılan sonuçlar itibarıyla kanunun ilk uygulamalarından itibaren bir buluş sahibinin haklarının korunmasının ne denli çok boyutlu bir konu olduğu Osmanlı devlet makamlarınca görüldü. Farklı sahalardan gelen berat taleplerinin incelenmesi bu sahalarla ilgili başlı başına bir teknik bilgi birikimini gerekli kılıyordu. Kanun kapsamının gerek buluş sahipleri gerekse devlet makamlarınca kavranmasının zaman aldığı dikkat çekse de yıllar içinde kanunun bir süreklilik içinde uygulama sahasında kaldığı görülmektedir. İhtira Beratı Kanunu, Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne devrolan bir hukuk mirası olarak Patent Kanunu adıyla buluş sahiplerinin haklarını korumaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- AKAY, Tolga "Osmanlı Devleti'nde Patent Sisteminin Gelişimi", **Legal Fikri ve Sınayi Haklar Dergisi**, Cilt 11, Sayı 45, 2015, s. 23-56.
- AYİTER, Nuşin, "Milletlerarası İhtira Hukukunun Bugünkü Durumu ve İktisaden Geri Kalmış Ülkelerde İhtira Hukuku Problemleri", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 25, Sayı 3, 1968, s. 136-165.

⁵¹BOA.BEO. 1003/715175.

⁵²BOA.HR.HMŞ.İŞO. 183/8.

⁵³BOA.DH.MKT. 872/51.

- BOA.A.DVN.MKL. 11/ 24.
BOA.A.DVN.MKL. 86/53.
BOA.A.MKT.MHM. 499/19.
BOA.ADVN.MKL. 18/17.
BOA.BEO 984/73761 (1-1).
BOA.BEO. 450/33710.
BOA.BEO. 4651/348784.
BOA.BEO. 1003/715175.
BOA.BEO. 101/7575.
BOA.BEO. 127/9521.
BOA.BEO. 1440/107944.
BOA.BEO. 1440/107944.
BOA.BEO. 1555/116610.
BOA.BEO. 1888/141584.
BOA.BEO. 2298/172336.
BOA.BEO. 2506/187893.
BOA.BEO. 2716/203655.
BOA.BEO. 273/20412.
BOA.BEO. 4258/319293.
BOA.BEO. 737/50370.
BOA.BEO. 763/57180.
BOA.BEO. 849/63646.
BOA.BEO.422/3165
BOA.DH.MKT. 2234/103.
BOA.DH.MKT. 2240/134.
BOA.DH.MKT. 2259/79.
BOA.DH.MKT. 872/51.
BOA.HR.HMŞ.İŞO. 183/8.
BOA.HR.İD. 2004/48.
BOA.MF.MKT. 1174/82.
BOA.ŞD. 1181/27.
BOA.ŞD. 1224/76.
BOA.ŞD. 1267/1.
BOA.ŞD. 713/4.
BOA.Y.A.HUS 313/110 (1-1).
BOA.Y.A.HUS. 313/11.
BOA.Y.A.RES. 112/38.
BOA.Y.MTV. 13/38.
BÜLBÜL, Yaşar, ÖZBAY, Rahmi Deniz, “Sanayi Devrimi’nin Tartışmalı Bir Kurumu Olarak Patent ve Osmanlı’da İhtira Beratı Kanunu”, **İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Dergisi Marmara Üniversitesi**, Cilt 18 Sayı 1,2010, s. 37-57.
Düstur, Cilt 1, Birinci Zeyl, İstanbul 1298/1881.
Düstur, Cilt 4, İstanbul 1299/1882.
FO. 78/4741.
KALA, Ahmet, **İhtira Beratı’ndan Patent’e, Alamet-i Farika’dan Markaya Türk Sınai Mülkiyet Hakları Tarihi**, Türk Patent Enstitüsü Yayınları No:1, Ankara 2008.
UYGUNER , Muzaffer, **Tatbiki İhtira Beratı Hukuku**, Ankara, 1958.